

Sei traizio

DOI: 10.1387/gogoa.19736

«Traduttore, traditore» dio italiar esaerak. Itzultzaile, traidore. Horren arabera, GOGOAre lehen aleetan sartzeko artikulua *klasiko* baten itzulpena egin genuenero, traizioa egiten ari gintzaizkion jatorrizko testuari —edo haren egileari, edo biei; esaerak ez du zehazten hori—. Eta traizio bikoitza egi-tera goaz, orain, itzulpen zaharren bertsio berriekin osatutako GOGOAre ale honekin. Traizio mesedegarria, ordea. Hala espero dugu behintzat.

GOGOAre lehen alearekin hasi ginen euskarara ekartzen hizkuntza, ezagutza, komunikazio eta ekintzari buruzko edo, bestela esanda, zientzia kognitiboetako lan klasikoak. Euskal Herriko unibertsitate pribatu nahiz publikoetan euskarazko ikerketak horren estimu txikia zeukan garaian, klasiko hauen aukera eta itzulpena geuk egin beharrekoa zela iruditu zitzaigun. 20 testuren itzulpenak argitaratu zituen GOGOAk 2001etik 2009ra. Utzi egin genion orduan gehiago itzultzeari.

Itzulpengintzan trebatu gabeok egin genituen gehienak, eta bizi izan genituen, izan genituenez, traidorearen nekeak eta penak. Mark Twain parafraseatuz, ondo ikasi genuen benetan alde handia dagoela hitz egokiaren eta hitz *ia* egokiaren artean: tximistargiaren eta tximistarriaren arteko alde. Aukera egitea ez da maiz batere erraza. Traizioak egitea traidoreen esku uztea erabaki genuen 2009an.

Itzultzaile profesionalen aldean abantaila bat bagenuen orduan, eta badugu oraindik ere. Ez nolana hiko abantaila, gainera. Gaiaren barru-barruko ezagutza. Horrekin orekatu genuen gure itzultzaile-trebezia falta. Eta harro gaude egindako esfortzuaren emaitzaz. Zer dela eta, orduan, itzulpen haien bertsio berriak egiten hasteko erabaki hau? Ez al gara onartzen ari bazutela zer konpondua argitaratutako egunetik beretik? Ez. Kontua bestelakoa da.

Kontua da itzulpenek jatorrizko testuek baino bizitza laburragoa dutela, edo, hobeto esanda, azkarrago zahartzen direla; arinago azaltzen zaizkie lehen zimurrak; arinago antzematen zaizkie adinaren ajeak. Horrek ez du esan nahi jatorrizko testuak harrian zizelkatutako inskripzioak bezain aldae-

GOGOA, 17: 1-2, 2018

zinak direnik, ezta gutxiagorik ere. Ale honetan bertan jasotako artikulua bartzuen jatorrizko testuek bertsio bat baino gehiago izan zuten urte gutxitan egindako argitalpenetan. Edizio berriei hitzaurre nahiz hitzatze berriak egiteaz gain, ohikoa da, baita ere, testuak berriz orraztea. Ezberdina da, hala ere, itzulpenen kasua.

Hiztun (irakurle) kopuru handiko hizkuntzetan ohikoa da testu klasiko beraren itzulpenak behin eta berriz egitea, bata bestearen gainean. Denboraren joanak eta ezagutzaren hobekuntzak berdin jotzen dituzte jatorrizko testua eta itzulpena. Gogor. Baina sendoa da testu klasikoa, eta erkina itzulpena. Horregatik gure itzulpenen orrazketa hauek. Kontua ez da, dena dela, bata bestearekin ordezkatzea, edo itzulpen zaharkitua zaharberritzea. Itzulpen ezberdinak ondo bizi daitezke elkarren ondoan. Euskaraz ere bakoitzak bere gustuko itzulpena maizago aukeratzetik baleuka!

Sei testu klasikoren itzulpen berriak egin ditugu ale honetarako. Bost bere garaian GOGOAn argitaratutako bertsio berriak dira. Bat, beste nonbait argitaratutakoa.¹ Bost lehen euskaratzaileek beraiek berrikusi dituzte. Bat, tamalez, ez.

Lehen testua logika- eta konputazio-alorreko klasikoa da, eta Xabier Arrazola zenak euskaratu zuen. Larraitz Zubeldiak eta biok moldatu dugu oraingo bertsioa. GOGOAn oso presente dugu Xabier.

Gainerako testuak ekonomia eta politikako, psikologia eta hizkuntzalarrizako, filosofiako, gramatikako eta semantikako klasikoak dira, eta aurreneko itzultzaileak berak izan dira orrazteen arduradun: Iñaki Heras, Pello Huizi, neroni, Jesus Mari Larrazabal eta Larraitz Zubeldia, hurrenez hurren. Erromak ez omen die traidoreei ordaintzen. GOGOAkook ere traizioa musu-truk egitea beste erremediorik ez dugu. Euskarazko ikerketak eta horri begira egindako itzulpenek hala moduzko estimua dute oraindik ere Euskal Herriko unibertsitate publiko nahiz pribatuetan.

Kepa Korta

¹ In K. Korta (arg.), *Hitzaren Lilura. Hizkuntzaren Filosofiako Irakurgaiak*, Bilbo: UPV-EHU, 2007: 243-75.